

Bezpośrednie stosowanie norm konstytucyjnych

1

■ Podstawa prawna odpowiedzi

Art. 8. Konstytucji RP

2. Przepisy Konstytucji stosuje się bezpośrednio, chyba że Konstytucja stanowi inaczej.

Art. 79. Konstytucji RP

1. Każdy, czyje konstytucyjne wolności lub prawa zostały naruszone, ma prawo, na zasadach określonych w ustawie, wnieść skargę do Trybunału Konstytucyjnego w sprawie zgodności z Konstytucją ustawy lub innego aktu normatywnego, na podstawie którego sąd lub organ administracji publicznej orzekł ostatecznie o jego wolnościach lub prawach albo o jego obowiązkach określonych w Konstytucji.

Art. 81. Konstytucji RP

Praw określonych w art. 65 ust. 4 i 5, art. 66¹, art. 69, art. 71 i art. 74-76 można dochodzić w granicach określonych w ustawie.

Art. 193. Konstytucji RP

Każdy sąd może przedstawić Trybunałowi Konstytucyjnemu pytanie prawne co do zgodności aktu normatywnego z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi lub ustawą, jeżeli od odpowiedzi na pytanie prawne zależy rozstrzygnięcie sprawy toczącej się przed sądem.

Art. 84. Konstytucji RP

Każdy jest obowiązany do ponoszenia ciężarów i świadczeń publicznych, w tym podatków, określonych w ustawie.

Art. 217. Konstytucji RP

Nakładanie podatków, innych danin publicznych, określanie podmiotów, przedmiotów opodatkowania i stawek podatkowych, a także zasad przyznawania ulg i umorzeń oraz kategorii podmiotów zwolnionych od podatków następuje w drodze ustawy.

■ Streszczenie

Na mocy art. 8 ust. 2. Konstytucji, co do zasady *przepisy Konstytucji stosuje się bezpośrednio*. Istnieją jednak dwa wyjątki od powyższej reguły, kiedy normy konstytucyjne nie są bezpośrednio stosowane:

- 1) po pierwsze wtedy, kiedy Konstytucja stanowi inaczej;
- 2) po drugie wtedy, gdy określona norma Konstytucji nie ma charakteru normatywnego, ale stanowi zapis o charakterze programowym.

■ Odpowiedź

1) BEZPOŚREDNIE STOSOWANIE NORM KONSTYTUCYJNYCH

Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r. po raz pierwszy w historii polskiego konstytucjonalizmu nadano charakter normatywny. Wszystkie wcześniejsze polskie ustawy zasadnicze były zbiorem norm programowych, stanowiących jedynie pewien zbiór wytycznych, deklaracji ideowych, których bezpośrednie stosowanie nie było możliwe. Zmiana nastąpiła po uchwaleniu obecnie obowiązującej Konstytucji. **Jak stanowi art. 8 ust. 2 Konstytucji, *przepisy Konstytucji stosuje się bezpośrednio, chyba że Konstytucja stanowi inaczej*. Przepis ten wprowadza domniemanie bezpośredniego stosowania norm konstytucyjnych.**

Bezpośrednie stosowanie norm konstytucyjnych

Przykładem normy konstytucyjnej, podlegającej bezpośredniemu stosowaniu jest art. 40 Konstytucji, mówiący, że *nikt nie może być poddany torturom ani okrutnemu, niehumanitarnemu lub poniżającemu traktowaniu i karaniu, oraz że zakazuje się stosowania kar cielesnych*. W konsekwencji każdy obywatel, który uważa iż stał się ofiarą poniżającego traktowania, może wysuwać roszczenie wobec Państwa w oparciu o ten przepis Konstytucji.

1

2

2) WYJĄTKI OD ZASADY BEZPOŚREDNIEGO STOSOWANIA NORM KONSTYTUCYJNYCH

3

Wyjątki od zasady, a więc sytuacje, kiedy **normy konstytucyjne nie mogą być bezpośrednio stosowane**, są dwa:

4a

1) po pierwsze wtedy, kiedy Konstytucja stanowi inaczej, o czym mówi art. 8 ust. 2 ustawy zasadniczej. Chodzi o przypadki, kiedy Konstytucja nie może stanowić bezpośrednio podstawy roszczenia obywatela wobec Państwa, albowiem dana kwestia została rozwinięta dopiero w ustawie – wówczas to – właśnie ta ustawa winna stanowić podstawę roszczenia. Przykładem taki ma miejsce przykładowo w art. 81 Konstytucji;

4b

4c

4d

4e

4f

2) po drugie wtedy, **gdy określona norma Konstytucji nie ma charakteru normatywnego, ale stanowi zapis o charakterze programowym**. W Konstytucji znajduje się bowiem szereg norm, które nie mogą stanowić podstawy roszczenia jednostki wobec Państwa, choć mogą stanowić podstawę do interpretowania poszczególnych zapisów o charakterze normatywnym. Przykładem jest art. 65 ust. 5 Konstytucji, zgodnie z którym *władze publiczne prowadzą politykę zmierzającą do pełnego, produktywnego zatrudnienia (...)*. Jest to jedynie norma o charakterze programowym i jednostka nie może wysuwać pod adresem Państwa roszczenia o zapewnienie miejsca zatrudnienia.

4g

4h

W praktyce wyłonić się niejednokrotnie może problem charakteru poszczególnych norm konstytucyjnych i odpowiedzi na pytanie, czy nadają się one do bezpośredniego stosowania. Odpowiedź na te pytania daje dopiero pogłębiona analiza danego przepisu.

5a

5b

6

7

8

9a

9b

3) SPRZECZNOŚĆ NORMY KONSTYTUCYJNEJ I USTAWY – REGUŁY POSTĘPOWANIA

Nadmienić jeszcze należy o jednej ważkiej kwestii. Otóż z treści przytoczonego art. 8 ust. 2 Konstytucji wynika, że sądy mają prawo, wręcz obowiązek, oparcia swoich rozstrzygnięć na przepisach Konstytucji, które nadają się do bezpośredniego stosowania. Jednakże w razie gdyby zaistniała **sytuacja sprzeczności normy Konstytucyjnej i ustawy**, sąd nie może odmówić zastosowania danej ustawy uznając ją za niekonstytucyjną – uprawnienie do stwierdzania niekonstytucyjności przepisów prawa posiada wyłącznie Trybunał Konstytucyjny i tak długo, jak nie orzeknie on o niezgodności przepisu ustawy z Konstytucją, sądy mają obowiązek go stosować. Jeżeli jednak sąd poweźmie wątpliwość co do niekonstytucyjności ustawy, powinien zawiesić postępowanie i przedstawić Trybunałowi Konstytucyjnemu do rozstrzygnięcia kwestie konstytucyjności ustawy na podstawie art. 193 Konstytucji. Jeżeli sąd nie postąpi w ten sposób i oprze swe rozstrzygnięcie na przepisie niekonstytucyjnym, to wówczas orzeczenie jest wprawdzie ważne, ale po prawomocnym zakończeniu postępowania strona może złożyć skargę konstytucyjną opartą na podstawie art. 79 Konstytucji i dopiero dysponując orzeczeniem Trybunału Konstytucyjnego o niekonstytucyjności przepisu ustawy, będącego podstawą wydanego wobec niej rozstrzygnięcia, żądać wznowienia postępowania.

10

11

12

4) BEZPOŚREDNIE STOSOWANIE NORM KONSTYTUCYJNYCH NA GRUNCIE PRAWA PODATKOWEGO

Na zakończenie, warto poruszyć zagadnienie bezpośredniego stosowania norm konstytucyjnych na gruncie prawa podatkowego. Zgodnie z art. 8 ust. 2 Konstytucji przepisy Konstytucji stosuje się bezpośrednio, chyba że Konstytucja stanowi inaczej. Art. 84 i art. 217 Konstytucji RP w zakresie obowiązków podatkowych odsyłają do ustaw i dlatego w tym zakresie nie da się bezpośrednio stosować norm konstytucyjnych, bo jedyną normą „bezpośrednio” konstytucyjną w tym zakresie jest norma nakazująca obywatelom płacić podatki określone ustawami¹.

1. VIII SA/Wa 836/09 – Wyrok WSA w Warszawie z 2010-03-17.